

Forfatter: Dalgas, Ernesto

Titel: Udrag fra Dommedags Bog

Citation: Dalgas, Ernesto: "Dommedags Bog", i Dalgas, Ernesto: *Dommedags Bog*, udg. af Henrik Schovsbo, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1996, s. 368. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-dalgasdomval-shoot-idm139915687176896/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Dommedags Bog

- 6 *Subjektiviteten er Sandheden*: citat fra *Afsluttende videnskabelig Efter-skrift* (1846) s. 146 af den da. filosof Søren Kierkegaard (1813-1855). – *Summontani (...) plus intimes*: Den positive religion, der overvinder alle moderne fordomme, idet den opretter værdighedernes orden, sætter kunsten over videnskaben – Kunsten svarer bedre end videnskaben til hjertets behov. (Overs. af prof. dr.phil. Michel Olsen). Citat fra *Système de politique positive* (1851-1854, IV, s. 51), («Den positive politiks system») af den fr. filosof Auguste Comte (1798-1854), se n.t.s. 45, *Positivist*.
- 12 *Glar*: glas. – *Sotteseq*: sygeleje.
- 14 *Johannes de Silentio*: dannet af lat.: J. af stilheden. Den pseudonyrne forfatter til Søren Kierkegaards værk *Frygt og Bæven* (1843, *Danske Klassikere* 1989), der behandler troens problem. – *Bakkharal*: drikkegilde, dannet af navnet på den gr.-rom. vingud Bacchus.
- 15 *de hundvedustusind Favne*: allusion til Søren Kierkegaard, der f.eks. i »Skyldig – Ikke Skyldig« (i *Stadier paa Livets Vej* (1848)) skriver: »Den Troende ligger bestandig paa Dybet, har 70.000 Favne Vand under sig».
- 19 *Førelingsforbindelsens Lov*: if. den eng. filosof og psykolog David Hume (1711-1776) er associationerne det grundlæggende princip for bevidsthedslivet.
- 20 *Pan*: gr. allet. Navn på både en hyrdegud og en alt omfattende guddom. I manuskriptet til *Mystikbogen* har Dalgas 20/1 1897 indføjet: »Denne Bog ændres saaledes, at Skabelsen falder bort og denne Jord som andre Verdenes ses at vokse op af Urgrunden, Pan». – *Våndur*: timeglasformet tidsmåler, hvor en vandstråle måler tidens gang.
- 22 *Basalt*: navn på flere sorte, hårde stenarter.
- 23 *to kan vende eet*: nemlig i kærligheden (ægteskabet): 1. Mos. 2,24.
- 24 *Fallos(dyrkerne)*: det erigerede mandslem som symbol på frugtbarhed og magt.
- 25 *Soldug(bladet)*: insektædende plante. – *Aetise og Ejen-syn*: intuitive anskuelsesformer af henholdsvis fremtiden og fortiden. – *Franciskit Brøderskab*: tiggermunkeorden grundet af italieneren Frans af Assisi (1186-1226). Normalt kaldt gråbrødre efter deres gråbrune kutte. Frans lagde afgørende vægt på Guds kærlighed til alt skabt, og selv er Frans kendt for at udbrede sin egen kærlighed til dyrene og de udstødte. Personen her er *Doctor subtilis* (den skarpsindige lærer), den skotske teolog og filosof Johannes Duns Scotus (1265-1308), en af grundlæggerne af den klassiske katolske forening af teologi og filosofi, skolastikken.
- 26 *Verdens Navle*: i gr. mytologi udtryk for byen Delfi, hvor navlestenen, Omfalos, stod. Her: ildsoen som verdens centrum. – *causa effi-*

- causa*: lat. den virkende årsag. Den sidste c.a. er et filosofisk udtryk for Gud. – *Scylla(s)* og *Charybdis(s)*: hos Homer navnene på to sø-uhyer, som Odysseus væbner sig imod (Odys. XII, 201ff). Opfattes ofte som malstrømme.
- 27 *Moloch*: hebr. navn på kana'anæisk ildgud, der krævede menneskeofre. – *den hellige Hostie*: i den katolske kirke nadveren, sp. brødet. – *causa prima*: lat. den første grund, Gud. – *første Figur i Logikken*: grundlæggende regel i Aristoteles' logik, sætningen om alt og intet. Omhandler udsagn af typen: Alle M er P/Alle S er M; heraf kan sluttes gyldigt: alle S er P. – *Loyolas Tjenere*: jesuitterne, katolsk munkeorden stiftet 1534 af spanieren Ignatius Loyola (1491–1556). Kendt som teologisk orden, der med klare Grunde søger at fremme kirkens sag. – *Dominiki*: dominikanerordenen, prædikebrødrene, stiftet 1216 af spanieren Domingo (Dominicus) (død 1221). Ordenen varetager inden for kirken inkvisitionen, de ofte blodige forskoldsregler til bevarelse af lærens renhed og de vildfarendes frelse. – *hellige Kirke(s)*: den katolske kirke, fra den apostolske trosbekendelses 3. led: »Vi tror på (...) en hellig, katolsk kirke».
- 28 *apostolisk(e)*: som går tilbage til apostlene. Den katolske kirkes betegnelse for sig selv. – *Deiinde necesse*: lat. følgelig er det nødvendigt.
- 29 *Inkvisition(s)*: lat. undersøgelse. Navnet på den domstol inden for den katolske kirke, der opsporede og straffede de frafaldne, kætterne, se n.t.s. 27, *Dominiki*.
- 30 *Jævtegn*: under, opfattet som bevis på en trospåstand. – *Accidens (...)* *Substans*: a. er den (tilfældige) ydre skikkelse for det, en ting væsentligt er, dens s.; f.eks. brødet som skikkelse for Jesu legeme. – *supponere(t)*: forudsætte. – *Grundens Princip*: reglerne for hvad der gør en antagelse logisk tvingende. – *Modsigelsens Lov*: ingen dom kan på én gang være både sand og falsk. – *Comessum*: lat. indrømmet. – *Skolastiker*: katolsk middelaldersteolog, der forener tro og viden i en stor logisk bygning, se n.t.s. 25, *Fransisk Broderskab* – *Boast*: mangel, fejl. – *Fripøstig*: nævvis.
- 31 *Modsigelse in adjecto*: den tilskrevne egenskab (adjektivet) modsiger grundegenskaber i hovedordet, f.eks. i udsagnet »et aflangt kvadrat«. – *rejstæve(t)*: afvise ved eksamen, dumpe. – *Baccalaureus*: den laveste akademiske grad, ophævet i sin opr. form ved Københavns Universitet 1775, genoptaget i nutiden fra England/USA som »bachelors«. – *transcendental (...)* *immanent*: begrebspår præget af skolastikken. Her betyder det bl.a. modsætningen mellem sandheder, der gælder den endelige verden (i.) og Gud som udenforværende (t.) skaber. – *Paternoster*: lat. Fader Vor. – *Sang foruden Ord*: ordløs hymne.
- 32 *Æterfluidum*: hypotetisk stof, der gennemtrænger universet, bl.a. som betingelse for at lysets bølger kan udbrede sig. Begrebet stam-